

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI
NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
FIZIKA- MATEMATIKA FAKULTETI
MATEMATIKA- INFORMATIKA YO`NALISHI
3- KURS 305- GURUH TALABASI
Razzoqov Abduqodirningning
Differensial geometriya
fanidan

KURS ISHI

Mavzu: Chiziqlar o`ramasi

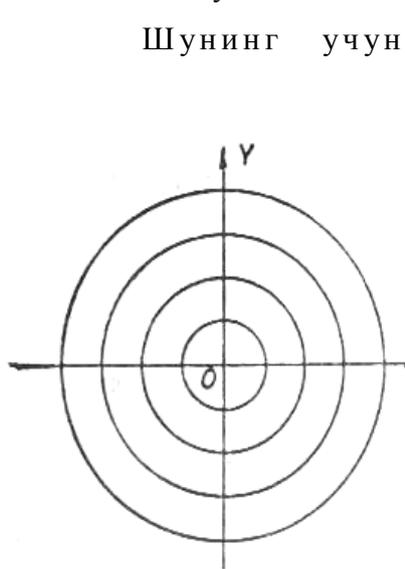
Мавзу: Чизиқлар ўрамаси

Режа

1. Текисликдаги чизиқларнинг бир параметрли ва кўп параметрли оиласи
2. Текисликдаги чизиқлар оиласининг ўрамаси.
3. Лимит нуқта.
4. Икки параметрли оила ўрамаси.

Текисликдаги чизиқларнинг бир параметрли ва кўп параметрли оиласи

1. Маълумки, $x^2 + y^2 = R^2$ тенглама радиуси R га тенг ва марказ координата бошида ётган айланма ифодалайди. R га ҳар хал қийматлар берсак, ҳар хил айланалар ҳосил бўлади. 1 – чизмада радиуси 1, 2, 3, 4 га тенг бўлган айланаларнинг графиклари берилган. R ўзгариши билан айлананинг нуқтадаги ҳам ўзгаради.

Шунинг учун $x^2 + y^2 - R^2 = 0$ - марказлари координата бошида йотган айланалар “оиласини” ташкил қилади деб атаймиз. Худди шунга ўхшаш, $y^2 = 2x + C$ тенгламани параболалар оиласини ифода қилинади. C га берилган қийматларга

1 – чизма қараб, шу оилага қарашли ҳар хил параболалар ҳосил бўлади.

Умуман, чизиқнинг тенгламасида битта C параметр иштирок этса, бу тенглама *бир параметрли чизиқлар оиласининг тенгламаси* дейилади, ва u қисқача

$F(x, y, C) = 0$ шаклда ёзади. Шунга ўхшаш,

чизиқнинг тенгламасида иккита параметр иштирок этса, бу тенгламани *икки параметрли чизиқлар оиласининг тенгламаси* дейилади. Бу тенгламани қисқача $F(x, y, C_1, C_2) = 0$ шаклда ёзиш мумкин. C_1 ва C_2 га аниқ қийматлар берилганда, шу оилага қарашли аниқ чизиқнинг тенгламаси келиб чиқади.

Мисол. $y - kx - l = 0$ - икки параметрли тўғри чизиқлар оиласининг тенгламаси; $(x - a)^2 + (y - b)^2 = 25$ эса радиуси 5 га тенг икки параметрли айланалар оиласининг тенгламасидир; a ва b параметрларга тайин қийматлар берилганда, маркази (a, b) нуқтада ётган ва радиуси 5 га тенг бўлган айлана ҳосил қилинади.

Текисликда n параметрга боғлиқ бўлган чизиқларнинг тенгламаси

$$F(x, y, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

шаклда ёзиш мумкин. n параметрли чизиқнинг оиласи қуйдаги хоссага эга:

$$C_1, C_2, \dots, C_n$$

параметрларнинг тегишли интервалда ихтёрий равишда ўзгара олишидан фойдаланиб, шу оиллага қарашли шундай чизиқни ажратиш мумкинки, у текисликда олдиндан берилган n та нуқтадан ўтади. Ҳақиқатдан

$$F(x, y, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

чизиқ $A_1(x_1, y_1), A_2(x_2, y_2), \dots, A_n(x_n, y_n)$ нуқтадан ўтган бўлса, у ҳолда қуйдаги шартлар бажарилади:

$$F(x_1, y_1, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

$$F(x_2, y_2, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

$$\dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots$$

$$\dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots$$

$$F(x_n, y_n, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

Бу тенгламалар системасини C_1, C_2, \dots, C_n параметрларга нисбатан ечиб, топилган C_1, C_2, \dots, C_n қийматларни

$$F(x, y, C_1, C_2, \dots, C_n) = 0$$

га қўйсак, излаётган чизиқнинг тенгламаси ҳосил бўлади.

2. Текисликдаги чизиқлар оиласининг ўрамаси.

Бир параметрли чизиқлар оиласи $F(x, y, C) = 0$ берилган бўлсин. Бу оиллага қарашли тайин чизиқни ҳосил қилиш учун, C параметрга маълум бир қийматини бериш керак. C нинг ўзгариш соҳаси $C_1 < C < C_2$ бўлсин. Базан бир параметрли оила чизиқлари учун шундай чизиқ мавжуд бўладики, у ўзини ҳар бир нуқтасида оила чизиғининг бирига уринади ва ўзи ана шу уриниш нуқталаридан тузилган бўлади (2 – чизма). Бундай чизиқ берилган оиланинг ўрамаси деб аталади.

Дастлаб оиланинг ўрамаси бор деб фараз қилайлик. Соддалик учун, аввал, ўраманинг ҳар бир $M(x, y)$ нуқтасидаги оила чизиқларидан фақат биттаси уриниб, тўғри нуқталарда эса оиланинг турли чизиқлари урмнади дейлик. Бу ҳолат ўрама нинг ҳар хил $M(x, y)$ нуқтасига шу нуқтадан уринадиган битта оила чизиғи мос келади; демак, $M(x, y)$ нуқта ўзгариши билан оила чизиғи ва унга мос келувчи C параметр ўзгара боради, шу сабабли, ўрама бўлиб ҳаракат қиладиган $x = x(C)$ ва $y = y(C)$ деб хиссобрлаш мумкин. Биз $F(x, y, C)$ функциянинг хусусий хосилалари мавжуд 2 – чизма ва узлуксиз,

ҳамда $x(C)$ ва $y(C)$ функцияларнинг ҳосиласи ҳам узлуксиз деб фараз қиламиз. Ўраманинг ҳар бир нуқтаси оиланинг бир чизтўтга қарашли бўлгани учун ушбу айниятни ҳосил қиламиз:

$$F[x(C), y(C), C] = 0$$

Бу айниятни C бўйича тўлиқ дифференциаллаймиз:

$$\frac{\partial F}{\partial x} \frac{dx}{dC} + \frac{\partial F}{\partial y} \frac{dy}{dC} + \frac{\partial F}{\partial C} = 0 \quad (1)$$

Шартга кўра, оила чизиғи ва ўрама бир – бирига уринади. §18 га асосан, уларнинг умумий нуқталаридаги урунмаларининг тенгламалари

$$F'_{x_0}(x-x_0) + F'_{y_0}(y-y_0) = 0$$

ва

$$\frac{x-x_0}{x'_{C_0}} = \frac{y-y_0}{y'_{C_0}}$$

бўлади. Бундай урунмалар устма – уст тушгани учун $x-x_0 = \lambda x'_{C_0}$; $y-y_0 = \lambda y'_{C_0}$ ёли бу қийматларни (1) га қўйсак,

$$F'_{x_0} \lambda x'_{C_0} + F'_{y_0} \lambda y'_{C_0} = 0, \quad F'_{x_0} x'_{C_0} + F'_{y_0} y'_{C_0} = 0$$

келиб чиқади. Бу натижада урунманинг ҳар бир $M(x, y)$ нуқтасида бажарилади, шу сабабли, умуман: $F'_{x_0} x'_{C_0} + F'_{y_0} y'_{C_0} = 0$. Биз оила чизиқларидаги махсус нуқталарни вақтинча қараймиз, яъни F'_x ва F'_y ҳосилалар бир вақтда нўлга тенг эмас деб фараз этамиз. $F'_{x_0} x'_{C_0} + F'_{y_0} y'_{C_0} = 0$ ва (1) дан $F'_C = 0$ келиб чиқади. Биз учун номаълум бўлган $x = x(C)$, $y = y(C)$ функциялар қуйдаги тенгламалар системасини C га нисбатан қаноатлантириши керак:

$$F(x, y, C) = 0, \quad F'_C(x, y, C) = 0 \quad (2)$$

Шундай қилиб, ўрама мавжуд бўлса, унинг параметрик $x = x(C)$, $y = y(C)$ тенгламалари (2) системани x ва y га нисбатан ечиш натижасида ҳосил қилинади. C ўзгарувчи боғлиқ ечимга эгадир. Агар C ўзгармас бўлиб, $F(x, y, C) = 0$ нинг ўрамаси мавжуд бўлмайди.

Оила чизигида ётиб, координаталари (2) системани қаноатлантирган нуқта чизигининг характеристик нуқтаси дейилади.

(2) системани ечганда ҳосил бўлган $x = x(C)$, $y = y(C)$ тенгламалар билан ифодаловчи чизиқлар оиласига **дискриминант** чизиғи дейилади.

Дискриминант чизиқ оила чизиқларининг ҳаммасига урунса, у ўрама бўлади. Ҳақиқатан, $x = x(C)$, $y = y(C)$ ни (2) га қўйсак

$$F[x(C), y(C), C] = 0$$

ва

$$F'_C[x(C), y(C), C] = 0$$

айният вужудга келади. Булардан биринчиси C бўйича дифференциаллаб $F'_C = 0$ ни назарга олсак, $F'_x x'_{C_0} + F'_y y'_{C_0} = 0$ ҳосил

бўлади. Бу эса, дискриминант чизиғи билан оила чизиғига қарашли умумий нуқталардаги урунмалар устма – уст тушганда бажарилади.

Юқорида биз оила чизиқларининг фақат оддий нуқталари билан иш кўрамиз деб фараз қилган эдик. Энди бу фараздан воз кечиб, оила чизиқларига қарашли барча махсус нуқталарни ҳам қарайлик, яъни

$$F(x, y, C) = 0, \quad F_x(x, y, C) = 0 \quad F_y(x, y, C) = 0$$

тенгламаларни қаноатлантирувчи нуқталар тўрламини текширайлик. Бу учта тенглама системаси ечилмайдиган бўлса, оила чизиқларининг махсус нуқталари бўлмайди. Масалан,

$$(x-C)^3 - y = 0 \text{ тенглама учун } F_y = -1 \neq 0.$$

Энди биз махсус нуқталар чексиз кўп деб фараз қиламиз. Бу нуқталар учун ҳам $x = x(C)$, ва $y = y(C)$ бўлиб,

$$F[x(C), y(C), C] \equiv 0$$

айният бажарилади. Бу айниятни C бўйича дифференциаллаймиз:

$$\frac{\partial F}{\partial x} x'(C) + \frac{\partial F}{\partial y} y'(C) + \frac{\partial F}{\partial C} = 0.$$

Аммо (2) га асосан, $\frac{\partial F}{\partial C} = 0$ бўлиб, демак, (2) ни қаноатлантирган

нуқталар $F = 0$ ва $F'_C = 0$ тенгламаларни ҳам қаноатлантиради – махсус нуқталар тўплами ҳам дискриминант чизиқ таркибига киради.

Хуллас, қуйдаги натижага келамиз: *Оила тенгламасини C параметр бўйича дифференциаллаб ва уни (мумкин бўлса) нолга тенглаштириб, $F = 0$ ва $F'_C = 0$ ги ҳосил қиламизю бу системани x ва y га нибатаг ечишдан келиб чиққан $x = x(C)$, ва $y = y(C)$ тенгламалар билан ёки $\Phi(x, y) = 0$ (тенглама $x = x(C)$, $y = y(C)$ дан C ни йўқотиш натижасида ҳосил бўлади) тенглама билан ифодаловчи дискриминант чизиқни ҳосил қиламиз. Бу чизиқнинг шундай қисмини ажратамизки, у оила чизиқларининг махсус нуқталарда холи бўлсин. Ана шу қисми ўрамани беради. Дискриминант чизиқнинг қолган қисми эса оила чизиқларига қарашли махсус нуқталарнинг геометрик ўрнини ифодалайди.*

Бу мулоҳазалардан, оила ўрамаси ёки махсус нуқтанинг геометрик ўрни характеристик нуқталардан иборатдир, деган хулоса чиқади.

Мисоллар. 1. $y = C^2(x-C)^2$ параболалар оиласининг ўртасини топилсин.

Ечиш. Берилган тенгламадан C параметр бўйича ҳосила оламиз:

$$C^2(x-C)^2 - y = 0; \quad 2C(x-C)^2 + 2C^2(x-C)(-1) = 0;$$

$$C(x-C)(x-C-C) = 0$$

ёки

$$C(x-C)(x-2C) = 0.$$

Буни берилган тенглама билан бирга, яъни

$$y - C^2(x - C)^2 = 0 \quad C(x - C)(x - 2C) = 0$$

системани ечамиз; иккинчи тенгламани $C = 0$, $x - C = 0$ $x - 2C = 0$ келиб чиқади бу қийматларнинг ҳар бирини биринчи тенгламага қўямиз; $C = 0$ қийматда $y = 0$ хосил бўлади; $x = C$ қийматда ҳам $y = 0$ келиб чиқади; ниҳоят, $x = 2C$ қийматда $y = C^4$ га эга бўламиз.

Энди

$$x = C, \quad y = 0$$

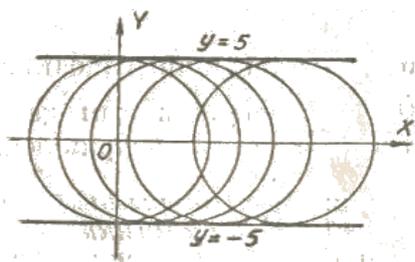
$$x = 2C \quad y = C^4$$

тенгламадан C ни йўқотсак, дискриминант чизиғининг $y = 0$ ва $y = \left(\frac{x}{2}\right)^4$ ёки $16y - x^4 = 0$ чизиқлар параболалар оиласининг ўрамасини ташкил қилади, чинки берган чизиқлар оиласида махсус нуқталар йўқ.

2. Ушбу $(x - a)^2 + y^2 = 25$ айлана оиласининг урунмаси топилсин.

Ечиш. Берилган тенгламадан a бўйича хосила оламиз: $-2(x - a) = 0$ $x - a = 0$.

Буни берилган тенглама билан бирга ечиб a ни йўқотсак,

$y^2 = 25$ ёки $y = \pm 5$ келиб чиқади. Демак, берилган айланалар оиласининг дискриминант чизиғи OX ўқиға паралел иккита $y - 5 = 0$, $y + 5 = 0$ тўғри чизиқдан иборат экан. Бу

3 - чизма

дискриминант чизиқ берилган айланалар оиласининг ўрамасидир (3 -

чизма).

3. Узунлиги a га тенг ва учлари координаталар ўқлари бўйича силжиб борувчи кесма вазиятларининг ўрамаси топилсин.

Ечиш: $AB = a$, $MO \perp AB$, $\angle MOB = \theta$ бўлсин. Демак, $\angle OAB$ ҳам θ га тенг бўлади. AB тўғри чизиқнинг кесмалар бўйича тенгламаси

$$\frac{x}{OB} + \frac{y}{OA} = 1$$

ва

$$\frac{OB}{AB} = \sin OAB = \sin \theta, \quad \frac{OB}{a} = \sin \theta, \quad \frac{OA}{AB} = \cos \theta$$

ёки

$$OA = a \cos \theta.$$

Шу сабабли тўғри чизиқ тенгламасини

$$\frac{x}{\sin \theta} + \frac{y}{\cos \theta} = a$$

шаклда ёзиш мумкин. θ ни параметр сифатида қабул қилиб, θ бўйича хосила оламиз:

$$-\frac{x}{\sin^2 \theta} \cos \theta + \frac{y}{\cos^2 \theta} \sin \theta = 0$$

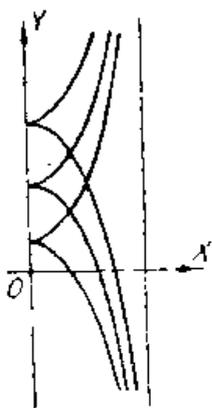
Ёки

$$\frac{x}{\sin^2 \theta} \cos \theta = \frac{y}{\cos^2 \theta} \sin \theta.$$

Буни қуйдаги шаклда ёзиш мумкин:

$$\frac{\frac{x}{\sin \theta}}{\sin^2 \theta} = \frac{\frac{y}{\cos \theta}}{\cos^2 \theta} = \frac{\frac{x}{\sin \theta} + \frac{y}{\cos \theta}}{\sin^2 \theta + \cos^2 \theta} = \frac{a}{1} = a;$$

бундан астроиданинг $x = a \sin^3 \theta$, $y = a \cos^3 \theta$ тенгламалари хосил қилинади. Бу дискриминант чизиқ – масаламиздаги кесмалар оиласининг ўрамасидир.

4. $(y-a)^2 - x^3 = 0$ чизиқ оиласининг ўрамасини топамиз. Берилган тенгламани $-2(y-a)=0$ билан бирга ечсак, $x=0$ яъни ОҮ ўқининг тенгламаси келиб чтқади. $x=0$ чизиқ – берилган чизиқлар оиласининг дискриминант чизиғи бўлади.

Бу чизиқ оиласининг ўрамасини бермайди – у шу оила чизиқларга қарашли махсус нуқтанинг геометрик ўрнидан иборатдир.

4-чизма Ҳақиқатдан, ОҮ ўқининг нуқталаридан

$$F'_x = -3x^2 = 0$$

ва

$$F'_y 2(y-a) = 0,$$

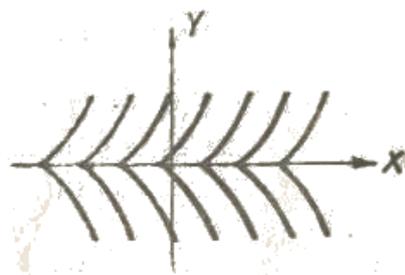
яъни F'_x ва F'_y нинг иккаласи ҳам нўлга тенг (4 – чизма).

5. Ярим кубик $y^2 - (x-a)^3 = 0$ параболалар оиласининг дискриминант чизиғи $y=0$ бўлади. Бу чизиқ оиласининг махсус нуқталардан тузалган бўлиб, демак, у оила ўрамаси бўлмайди. (5 – чизма).

Машқлар

1. Тўғри чизиқнинг оиласи ОХ ва ОҮ ўқлари билан кесишиб, юзлари тенг ($=S_0$) учбурчакларни ташкил қилади. Шу тўғри чизиқлар оиласининг ўрамаси топилсин.

Жавоб: $xy = \pm \frac{S_0}{2}$

2. $x = C^2 + u$, $y = C^3 + u$ чизиклар оиласининг ўрамаси тописин.

5- чизма

Кўрсатма. Олдин u ни йўқотиб $F(x, y, C) = 0$ шаклдаги тенгламани хосил қилинади.

Жавоб: $x = y$, $x - \frac{4}{9} = y - \frac{8}{27}$. Бу ерда $x = y$ дискрет чизиғи ўрамаси эмас.

3. Бош детерминантлари умумий ва юзалари ўзаро тенг эллипслар оиласининг ўрамаси топилсин.

Жавоб: иккита гипербола: $xy = \pm \frac{1}{2} \sqrt{C}$

4. $x^2 = 2py$ параболанинг учидан ўтган ва марказлари шу параболанинг устида ётган айланалар оиласининг ўрамасини топилсин.

Жавоб: 1) Оила тенгламаси $x^2 + y^2 - 2Cx - \frac{C^2}{p}y = 0$.

2) Ўрама: $y(x^2 + y^2) + px^2 = 0$

3. Лимит нуқта.

Оила чизикларидан параметрнинг C_0 қийматига мос кулувчи битта $F(x, y, C_0) = 0$ чизикнинг ва унга яқин турган $F(x, y, C_0 + \Delta C) = 0$ чизикнинг тенгламаларини бирга ечайлик:

$$F(x, y, C_0) = 0, \quad F(x, y, C_0 + \Delta C) = 0 \quad (3)$$

Бу икки чизик битта ёки бирнеча б - чизма

нуқталарда кесишиши (кесишмаслиги ҳам) мумкин. ΔC нолга интилганда, кесишиши нуқталари биринчи сизик бўйлаб қандайдир ҳаракат қилади. Агар кесишиш нуқталаридан бирортаси аниқ лимит вазиятга интилса, шу лимит вазият дастлабки чизикнинг *лимит нуқтаси* дейилади.

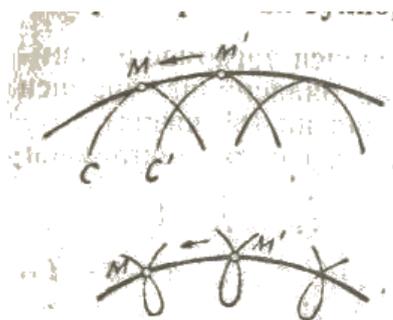
(1) система ўрнига эквивалент бўлган

$$F(x, y, C_0) = 0 \quad \frac{F(x, y, C_0 + \Delta C) - F(x, y, C_0)}{\Delta C} = 0 \quad (4)$$

системани олиб ΔC ни нолга интилтирсак, бизга маълум

$$F(x, y, C_0) = 0 \quad F'(x, y, C_0) = 0$$

система келиб чиқади. Шундай қилиб $F(x, y, C_0) = 0$ нинг лимит нуқтаси $F(x, y, C_0) = 0$ оиланинг дискриминант чизиғи состави киради ва агар

лимит нуқталарнинг геометрик ўрни мавжуд бўлса, у дискриминант чизиғини ташкил қилади.

Ушбунни таъкидлаймиз: *оила ўрамасига ёки махсус нуқталарининг геометрик ўрнига қарашли хар бир M нуқта – оиладаги маълум бир $F(x, y, C_0)=0$ чизиг билан ёни шу оиладаги $F(x, y, C_0)=0$ га ёқин турган чизиқнинг кесишган нуқтасининг лимит вазиятидир. Хар бир лимит нуқта – характеристик нуқтадир.* Бу хосса геометрик нуқтаи назардан равшан бўлиб, биз юқорида уни аналитик хисоблаб бердик (6 – чизма) бироқ тескари даво кучга эга эмас: олила чизиғининг лимит нуқтаси бўлмаслиги ҳам мумкин: масалан, $y^2 - (x - C)^2 = 0$ чизиқнинг дискриминант чизиғи $y=0$ булиб, бу тоғри чизик характеристик нуқталарнинг геометрик ўрнидир, бироқ оиланинг чексиз яқин иккита чизиғи ҳақиқий нуқталарда кесишмайди – лимит нуқталар йўқдир.

Икки параметрли оила ўрамаси.

Чизиқларнинг

$$F(x, y, \alpha, \beta) = 0 \quad (5)$$

оиласи икки параметрли бўлиб, бунда α ва β параметрлар ўзаро боғлиқ дейлик:

$$\varphi(\alpha, \beta) = 0 \quad (6)$$

Бу муносабатдан β ни α орқали ифодалаб, (5) га қўйганимизда, аслида, бир параметрли оилани хосил қиламиз, демак, бу хол, дейарли янги эмас. Бироқ (6) дан β ни чиқариш ўрнига (5) да β ни α функцияси деб хисоблаб, (5) ни α бўйлаб дифференциялаймиз:

$$\frac{\partial F}{\partial \alpha} + \frac{\partial F}{\partial \beta} \frac{d\beta}{d\alpha} = 0 \quad (7)$$

Бу тенгликка кирган $\frac{d\beta}{d\alpha}$ хосилани (6) дан топиш мумкин:

$$\frac{\partial \varphi}{\partial \alpha} + \frac{\partial \varphi}{\partial \beta} \frac{d\beta}{d\alpha} = 0; \quad \frac{d}{d\alpha} = - \frac{\frac{\partial \varphi}{\partial \alpha}}{\frac{\partial \varphi}{\partial \beta}}$$

Энди буни (7) га қўйиб, қуйдагини хосил қиламиз:

$$\frac{\partial F}{\partial \alpha} \frac{\partial \varphi}{\partial \beta} - \frac{\partial F}{\partial \beta} \frac{\partial \varphi}{\partial \alpha} = 0$$

Ёки

$$\frac{D(F, \varphi)}{D(\alpha, \beta)} = \begin{vmatrix} \frac{\partial F}{\partial \alpha} & \frac{\partial F}{\partial \beta} \\ \frac{\partial \varphi}{\partial \alpha} & \frac{\partial \varphi}{\partial \beta} \end{vmatrix} = 0 \quad (8)$$

Оила ўрамаси (детерминант чизиғи) топиш учун (5), (6) ва (8) дан икки параметр α ва β ни чиқариш керак. Натижада дискриминант чизиғининг тенгламаси хосил бўлади:

$$\Phi(x, y) = 0$$

Мисоллар.

1. ярим ўқнинг йиғиндиси ўзгармас ва симметрия ўқлари умумий бўлган эллипслар оиласининг ўрамаси топилсин (89 - чизма).

Айлана оиласи тенгламаси;

$$\frac{x^2}{\alpha^2} + \frac{y^2}{\beta^2} = 1$$

бўлиб, бундан, $\alpha + \beta = l = \text{const.}$

$$\frac{D(F, \varphi)}{D(\alpha, \beta)} = \begin{vmatrix} 2x^2 & 2y^2 \\ \alpha^3 & \beta^3 \\ 1 & 1 \end{vmatrix} = 0$$

Ёки

$$\frac{x^2}{\alpha^3} = \frac{y^2}{\beta^3}$$

Бундан эса,

$$\frac{x^2}{\alpha^2} = \frac{y^2}{\beta^2} = \frac{1}{\alpha + \beta} = \frac{1}{l}$$

Демак

$$\alpha^3 = lx^2, \quad \beta^3 = ly^2, \quad \alpha = l^{\frac{1}{3}}x^{\frac{2}{3}}, \quad \beta = l^{\frac{1}{3}}y^{\frac{2}{3}}.$$

Энди $\alpha + \beta = l$ дан фойдалансак, ўраманинг тенгламаси хосил бўлади:

$$x^{\frac{2}{3}} + y^{\frac{2}{3}} = a^{\frac{2}{3}} - \text{астроида.}$$

2. Ушбу $\frac{x}{\alpha} + \frac{y}{\beta} = 1, \quad \alpha^2 + \beta^2 = l^2$ оиланинг ўрамаси топилсин.

Жавоб: астроида $x^{\frac{2}{3}} + y^{\frac{2}{3}} = l^{\frac{2}{3}}$

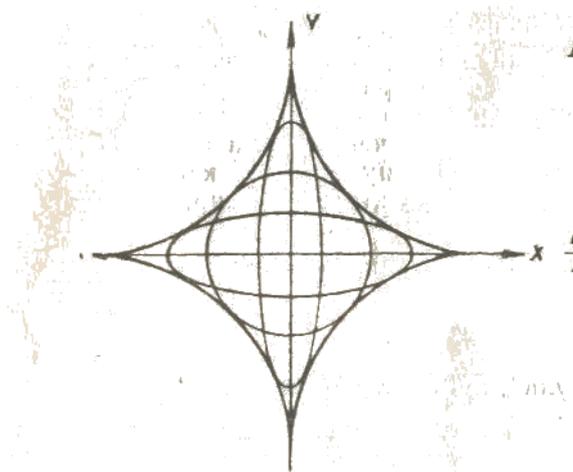
3. марказлари берилган эллипсда ётган холда, шу эллипснинг битта фокусидан ўтувчи айланалар оиласининг ўрамаси топилсин.

Жавоб: эллипс тенгламаси одоатдагича $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ кўринишида олинса

[бунда $a^2 - b^2 = c^2$], у холда оила тенгламаси $(x - a \cos \varphi)^2 + (y - b \sin \varphi)^2 = (-c - a \cos \varphi)^2 + b^2 \sin^2 \varphi$ ва ўрама тенгламаси $(x - c)^2 + y^2 = 4a^2$ бўлади, бу сўнги тенглама радиуси $2a$ га тенг маркази иккинчи фокусда ётган айланани ифодалайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. М. А. Собиров, А.Е. Юсупов «Дифференциал геометрия курси» Т. 1965;
2. Н. Дадажонов ва бошқалар. «Геометрия» 2-қисм;
3. А.В. Погорелов. «Геометрия» М. 1983;
4. П. К. Рашевский «Курс дифференциальной геометрии» М. 1956;

5. А.Я. Нарманов «Дифференциал геометрия» Т. 2003;
6. под. Ред. Феденко «Сборник задач по дифференциальной геометрии» М.1979;
7. А.С. Мищенко и др. «Курс дифференциальной геометрии и топологии» М.МГУ., 1980
8. www.ziynet.uz
9. www.bilimdon.uz